

BIBLICKÉ ZÁKLADY MODLITBY PRO ŽEHNÁNÍ KŘESTNÍ VODY

Petr Chalupa

Obvykle se katecheze o svátosti křtu zúží na popis účinků křtu a vysvětlení jednotlivých symbolů (voda, křížmo, svíce, křestní roucho). Následující článek vychází z modlitby pro žehnání křestní vody. Výklad jejích biblických kořenů může být součástí křestní katecheze nebo katechezí zaměřených na obnovu křestního vyznání.¹

**DOC. PETR
CHALUPA, TH.D.**

Docent biblických věd Starého a Nového zákona na CMTF UP. Zabývá se exegezí Starého zákona, vzájemným vztahem diachronních a synchronních metod při výkladu biblického textu. Je ředitelem Českého katolického biblického díla.

Úvod žehnací modlitby tvoří vzývání (z řeckého *anakisís*, počeštěno *anakléze*). Podstatnou součástí tohoto vzývání je oslovení Boha. Pronáší je předsedající liturgickému shromáždění. Takto začíná dialog mezi člověkem a Bohem.

Všemohoucí, věčný Bože, tvá neviditelná moc působí, že svátosti jsou viditelným znamením tvé milosti.

Oslovení připomíná nejen Boží „vlastnosti“ (všemohoucnost a věčnost), ale zároveň se obrací k přítomnému a tajemně působícímu Bohu (jeho neviditelná moc prostřednictvím viditelných znamení). Pátý pád („Bože“) dodává modlitbě nejen slavnostní ráz, ale vyjadřuje také vztah mezi vzývajícím a vzývaným, tedy mezi člověkem a Bohem.

První část žehnací modlitby (řecky *anamnésis*, počeštěno *anamnéze*) připomíná význam vody při stvoření a ty události dějin spásy, v nichž voda hrála významnou roli. Z křesťanského

hlediska mohou naznačovat tajemství křtu. První osoba množného čísla („náš křest“) odkazuje na společenství církve, které se modlitbou projevuje. Předsedající přednáší modlitbu jménem společenství. Účastníci bohoslužby se na ní podílejí už tím, že jsou zapojeni právě pomocí tohoto způsobu vyjadřování.²

Stvořil jsi vodu a při různých příležitostech jsi ukazoval, že její účinky naznačují náš křest. Už na počátku, když se tvůj Duch vznášel nad vodami, vložil jsi, Bože, do vody život a požehnání.

Ve vyprávění o počátku v První knize Mojžíšově (Gn 1,2) patří vody nejprve k projevům chaosu (spolu s pustinou, prázdnotou a hlubinou), který vylučuje život. Už v této fázi si však máme uvědomit, že „tvůrčí a oživující Boží duch se vznáší nad neutěšeným stavem země s úmyslem vytvořit zde pořádek a život“.³ Při dalším tvoření oddělil Bůh „vody pod oblohou od vod nad oblohou“ (Gn 1,7). Podle starověké představy o světě spočívá obloha jako obrovská kupole nad zemí. Voda, která zůstala nad klenbou, má podle Stvořitelova záměru padat na zemi už jen v podobě životodárného deště, nemá ji ohrožovat jako chaotická záplava. V dalším kroku stvoření se pak vody pod nebem shro-

mázdí na jedno místo a vzniknou tak moře (srov. Gn 1,9n.). Vody (sladké i slané) se potom ještě zaplní „živými tvory“ (Gn 1,20). Ti dostávají od Stvořitele požehnání v podobě výzvy „plodte a množte se a naplňte vody...“ (Gn 1,22). Uskutečňováním této výzvy má život ve vodách pokračovat a rozvíjet se. – S pomocí těchto textů si můžeme uvědomit, co znamená, že na počátku vložil Bůh do vody život a požehnání. Navíc se zde znovu uplatňuje dialogická funkce této modlitby („Bože“).

A když jsi v přívalech potopy zničil hřích, stala se voda znamením nové spravedlnosti a nového života.

K potopě (Gn 6–9) dochází podle zmíněné starověké představy o světě prolomením oblohy. Vody, oddělené při stvoření, opět zatopí zemi tak, že zničí takřka veškerý život. Zánik však nemá být posledním slovem.⁴ V Noemově arše spatřovala církev předobraz spásy, k níž vede křest. Navázala tak na svědectví Nového zákona. V Prvním listu svatého apoštola Petra čteme totiž o arše: „Jen několik osob, celkem osm, se do ní zachránilo nad vodou“ (1 P 3,20). Samotná potopa však může být chápána také jako předobraz spásy, neboť zničila hřích a umožnila začátek nového života.

Když jsi převáděl svůj lid z egyptského otroctví Rudým mořem, myslel jsi na ty, kdo budou pokřtěni.

Přechod Rudým mořem znamenal vysvobození Izraelitů z egyptského otroctví.⁵ Voda Rudého moře může proto být předobrazem vysvobození, k němuž dochází při křtu. Dřívější formulace této části modlitby zní v Římském misálu takto: „Když prošly děti Abrahamovy, vysvobozené z faraónova otroctví, suchou nohou Rudým mořem, staly se předobrazem... věřících, kteří jsou vodou křtu vysvobozeni z otroctví zla.“

A když byl tvůj Syn pokřtěn vodou Jordánu, pomazal jsi ho Duchem svatým;

Janův křest byl určen hříšníkům. Ovšem i Ježíš chce být od Jana pokřtěn. Provedením křtu mají oba „naplnit veškerou spravedlnost“ (Mt 3,15). Mnozí vykladatelé uvažovali nad tím, co vlastně znamená, že Jan a Ježíš mají „naplnit veškerou spravedlnost“. Nejpravděpodobnější smysl těchto slov lze vyjádřit následovně: „Jen v postoji, ve kterém se větší sklání před menším, můžeme splnit Boží vůli.“⁶ Přijetím Janova křtu Ježíš pokračuje ve „zřeknutí se sebe sama“ (ČEP: „ve zmaření sebe“) (srov. F 2,7). A Duch, který se před stvořením vznášel nad vodami, zůstává nyní na Kristu. Takto je naznačeno nové stvoření, které v něm a s ním začíná. Pomazání Duchem Svatým při Ježíšově křtu můžeme také chápat jako naplnění Izajášova proroctví o Hospodinově služebníkovi. V první písni o tomto služebníkovi čteme, že Hospodin na něho „vložil svého ducha“ (Iz 42,1). Takto

jej vybavil, aby byl schopen vykonat vše, k čemu byl vyvolen a poslán.

když visel na kříži, vytryskla z jeho probodeného srdce krev a voda,

Krev a voda, které vytryskly z Ježíšova probodeného boku (srov. J 19,34), mohou být chápány jako předobrazy křtu a eucharistie. Evangelista Jan „předpokládá, že čtenář zná a že okusil ‚vodu‘ křtu (srov. 3,5) a ‚krev‘ eucharistie (srov. 6,53.54.55–56) a spojuje je s křížem... Navzdory své fyzické nepřítomnosti je Ježíš stále přítomen v krvi a vodě bohoslužebné praxe křesťanské obce“.⁷

Takto je možné znovu se narodit „z vody a Ducha“, aby se člověk dostal do Božího království (srov. J 3,5). Vždyť přece Ježíš Kristus „přišel skrze vodu a krev; nejen s vodou, ale s vodou a krví“ (1 J 5,6). Právem jsou tedy křest a eucharistie považovány za svátosti nového života.⁸

a když vstal z mrtvých, dal učedníkům příkázání: Jděte a učte všechny národy a křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.

Dozvídáme se nejen, proč se křtí, ale příkaz zároveň umožňuje těm, kdo udělují křest, vstoupit do role Ježíšových učedníků. Zaměření na Otce, Syna a Ducha Svatého vylučuje úzce pojatý přístup, který by se opíral pouze o samotného Ježíše.

Druhá část žehnací modlitby má charakter takzvané epikléze (řecky *epiklésis*, počeštěno epikléze) neboli prosby o příchod Ducha Svatého. V této části se o Duchu Svatém hovoří celkem třikrát. Nejprve se však nové vyzývání obrací k Bohu.

Shlédni tedy, Bože, na svou církev a otevři jí pramen vody, tryskající do života věčného.

Narážka na Ježíšovu řeč se samařskou ženou u Jakubovy studny (J 4,5–26) zdůrazňuje, že zdrojem toho, co člověk k životu nezbytně potřebuje, je sám Ježíš. U něho mohou utišíť svou žízeň po životě nejen Židé, ale všichni lidé bez rozdílu. Ježíš je přítom schopen utišíť i touhu po věčném životě.⁹

Kéž tvůj svatý Duch učiní tuto vodu znamením milosti tvého jednorozeného Syna: Ať svátost křtu smyje všechno staré a špatné, aby člověk stvořený k tvému obrazu, povstal z vody a z Ducha svatého k účasti na tvém životě.

Viditelná voda se stává znamením neviditelné Boží moci pouze v důsledku působení Ducha Svatého. Křtem se v člověku nově vytváří Boží obraz, k němuž byl na počátku stvořen (srov. Gn 1,26n.). Zejména apoštol Pavel vykresluje v některých svých listech život člověka před křtem jako něco zastaralého a špatného vzhledem k novosti a vysoké kvalitě (účast na Božím životě), kterou dává křest. Vše se odvíjí od těsného spojení s Kristem, o němž uvažuje apoštol Pavel v listu Římanům.

Prosíme tě, Bože: Ať skrze tvého Syna sestoupí do tohoto křesťanského pramene síla Ducha svatého, aby všichni, kdo budou ve křtu spolu s Kristem pohřbeni, ve křtu s ním také vstali ze smrti k životu.

Už anamnéze v první části modlitby využívá paradoxů, aby tak zvýraznila význam křtu. Například křest znamená podobně jako potopa konec i nový začátek. Ve křtu se slaví pohřbení spolu s Kristem i vzkříšení s ním (srov. Ř 6,3–5).

Procházel jsem slova žehnací modlitby. Křest sice je očištnou koupelí ve vodě, slovo však má při ní nezastupitelný význam (srov. Ef 5,26). A nejde jen o naše lidská slova. Pokřtěným se totiž „dostává nového života, a to ne plodivou silou pomíjející, ale nepomíjející: živým a neproměnným Božím slovem“ (1 P 1,23).

V textu žehnací modlitby jsme mohli sledovat, jak připomínka (anamnéze) některých projevů Boží moci v dějinách spásy svědčí o tom, že vysvobození z egyptského otroctví, Kristovo vzkříšení a rozeslání učedníků je chápáno jako něco současného, co se nás svými účinky dotýká zde a dnes. Tento způsob odkazů na biblické texty propojuje liturgické dění s dějinami spásy a dokládá tak kontinuitu Božího jednání s lidmi i Boží přítomnost v současné době.¹⁰

Poznámky:

- 1 V této souvislosti může být pozoruhodné, že jeden z účastníků nedávného setkání nad Písmem svatým navrhl jako vhodnou podobu osobní modlitby každodenní obnovu křesťanských závazků.
- 2 Srov. KRANEMANN, B., „Funktionswandel der Rhetorik in der katholischen Liturgie. Deutschsprachige Gebetstexte von der Aufklärung des 19. Jahrhunderts bis zur Liturgiereform des späten 20. Jahrhunderts“, in: MEYER, H., UFFELMANN, D. (vyd.), *Religion und Rhetorik*, Stuttgart : Kohlhammer , 2007, s. 104.
- 3 Viz výkladová poznámka k místu in: *Pentateuch. Český katolický překlad*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- 4 Více k tomu LÖNING, K./ZENGER, E., *Als Anfang schul Gott. Biblische Schöpfungstheologien*, Düsseldorf : Patmos, 1997, s. 161–163.
- 5 „Vyvedení“ z Egypta, z „domu otroctví“, je pro Izrael základní událostí. Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské Bibli*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004, čl. 31.
- 6 Viz LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství , 1996, s. 53.
- 7 Viz MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 525.
- 8 Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 1225.
- 9 Více k tomu MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 139–174.
- 10 Srov. KRANEMANN, B., „Funktionswandel der Rhetorik in der katholischen Liturgie“, s. 106.

Úvod žehnací modlitby (anakléze):

Všemohoucí, věčný Bože, tvá neviditelná moc působí, že svátosti jsou viditelným znamením tvé milosti.

První část žehnací modlitby a) anamnéze stvoření:	Související biblické texty:	b) anamnéze dějinná:	Související biblické texty:	Druhá část žehnací modlitby (epikléze):	Související biblické texty:
Stvořil jsi vodu a při různých příležitostech jsi ukazoval, že její účinky naznačují náš křest.	Gn 1,1n.	Když jsi převáděl svůj lid z egyptského otroctví Rudým mořem, myslel jsi na ty, kdo budou pokřtěni.	Ex 14,15–31; 15,1–18	Shlédni tedy, Bože, na svou církev a otevři jí pramen vody, tryskající do života věčného. Kéž tvůj svatý Duch učiní tuto vodu znamením milosti tvého jednorozeného Syna:	J 4,14
Už na počátku, když se tvůj Duch vznášel nad vodami, vložil jsi, Bože, do vody život a požehnání.	Gn 1,2 Gn 1,7.9n.20.22	A když byl tvůj Syn pokřtěn vodou Jordánu, pomazal jsi ho Duchem svatým;	Mt 3,13–17; Mk 1,9–11; Lk 3,21–22; J 1,29–34	Ať svátost křtu smyje všechno staré a špatné,	2 K 5,17; Ef 4,22
A když jsi v přívalech potopy zničil hřích, stala se voda znamením nové spravedlnosti a nového života.	Gn 6–9	když visel na kříži, vytryskla z jeho probodeného srdce krev a voda,	J 19,34	aby člověk stvořený k tvému obrazu, povstal z vody a z Ducha svatého k účasti na tvém životě.	Gn 1,26n. J 3,5
		a když vstal z mrtvých, dal učedníkům příkázání: Jděte a učte všechny národy a křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.	srov. Mt 28,18–20 srov. Mk 16,15–18	Prosíme tě, Bože: Ať skrze tvého Syna sestoupí do tohoto křestního pramene síla Ducha svatého, aby všichni, kdo budou ve křtu spolu s Kristem pohřbeni, ve křtu s ním také vstali ze smrti k životu.	Ř 6,3–5; Ko 2,12

SLOVNÍČEK

Anakléze (z řeckého *anaklésis*) je silně formalizované oslovení Boha, jež obvykle připisuje Bohu určité atributy a vlastnosti.

Anamnéze (z řeckého *anamnésis*) je připomínka událostí spásy v bohoslužbě. Obvykle se používá pro označení věty, která v eucharistické modlitbě navazuje na slova ustanovení.

Epikléze (z řeckého *epiklésis*) je obecně vzývání Boha v souvislosti s nějakou věcí nebo osobou, která tak má být posvěcena. Celou eucharistickou modlitbu lze chápat jako epiklézi nad chlebem a vínem, jako oslavné vzývání Boha a působivé hlásání základního dění, jež posvěcuje a proměňuje chléb a víno.

foto: Ladislav Kunc

Zusammenfassung: **Biblische Grundlagen des Gebets für Segnung des Taufwassers**

Der Artikel befasst sich mit dem Taufwasserweihgebet. Der Autor folgt Struktur des Gebets und er entdeckt biblische Wurzeln des liturgischen Textes. Dieser Ausgangspunkt kann zur Bereicherung der Taufkatechese beitragen.